

„Slováci môžu dobyťi sveta. Jak?

Starý slovenský vlastenec odpovída: „Umom alebo päsťou!“

Bylo by lépe umem a z toho především uměním.“¹ (Alois Kolísek)

ALOIS KOLÍSEK – KŇAZ, POLITIK A PROPAGÁTOR SLOVENSKEJ KULTÚRY²

ZUZANA GALIOVÁ, Bratislava

Alois Kolísek sa narodil 1. 4. 1868 v Protivanove na Morave manželom Františkovi a Marianne Kolískovcom ako deviate dieťa z dvanástich. Po rokoch veľmi rád spomínal na svojich rodičov: „*Chudý tkadlec ... Zpěvák ... Lidový básník... Poutník mariánský ... Idealista ... Dobrý tatínek ... To vše byl můj otec ...*“³ Matka „*byla jaksí typem, jedním z typů, které, bohužel, vymírají nemajíce podobných, umírají bez náhrady.*“⁴ Bola to chudobná rodina a aj mladý Alois musel počas štúdia na gymnáziu v Brne žiadať o tzv. vysvedčenie chudoby kvôli finančnej podpore. Toto štúdium ukončil v roku 1887 s vyznamenaním a pod vplyvom staršieho brata Františka sa rozhodol pre dráhu katolíckeho kňaza. V Ríme študoval filozofiu a vyššiu teológiu a v roku 1893 tam získal doktorát filozofie. Potom pôsobil ako pedagóg v Miroslavi, Ivančiciach a stal sa profesorom na Vyššej zemskej reálke v Hodoníne, kde sa venuje i písaniu článkov do rôznych časopisov (Obzor, Hlas (Brno) a i.). V roku 1901 mu udelili čestný kríž „Pro ecclesia et pontifice“ a v roku 1914 ho menovali konziliárom biskupského konzistória.

Kolísek si ku Slovensku a Slovákom budoval – podobne ako mnohí iní českí slovakofili – idealistický, selankovitý vzťah. Okolnosti po „prevrate“ v roku 1918, keď sa objavili každodenné vnútropolitické nacionalistické problémy, vášne, intrigy a „žabomyšie vojny“, mnohé z týchto predstáv síce zmazali, ale i potom môžeme zaznamenať Kolískove vrúcne a pravdepodobne i úprimné vyznania, prezrádzajúce, že istý, takpovediac až umelecký sentiment voči Slovensku bol u neho stále prítomný. Takto lyricky opísal svoje impresie z jedného františkánskeho divadelného predstavenia:

„*Slovenčina je řeč velmi krásná, krásnější nežli čeština, mluva Slováků je lahodnější, modulace hlasu tklivější, celý spád výraznější. Krásný hovor slovenský je něco neobyčejně citového, k něžnosti, měkkosti předurčeného ... Čím více jak při předmětu náboženském, stupňovaně při obřadu mariánském a vrcholně*

při představě Immakulaty lurdské ... Tu slovenčina již sama sebou pohne vaši duši, oko se zarosí perlami jako na růžovém poupěti za vláhé noci ... " (potom už trochu triezvejšie dodáva) *„Až na malé výjimky i děti i dospělejší děvčata hovořila spisovnou slovenčinou, což pro Slováky z bratislavského a okolního kraje není tak snadno. Jejich mateřština je vlastně trnavština, nejspatnější to dialekt slovenský.“*⁵

V posledných rokoch pred vznikom 1. ČSR patril medzi horlivých agitátorov za myšlienku československej štátnosti. V snahe osloviť široké vrstvy vydáva (ako už bolo vzhľadom na vtedajšie možnosti jeho zvykom) vlastným nákladom brožúru Slováci do státu československého,⁶ kde odpovedá na dve základné otázky, týkajúce sa zdôvodnenia opodstatnenosti tohto budúceho štátu: 1. prečo Česi chcú Slovensko do nového štátu a 2. či si Slováci prajú pripojenie ku ČSR. Základom jeho argumentácie sú tieto vyjadrenia: *„Duchovní původce naší rozluky, Slovák Eudevít Štúr, nabyl v radikalismu českém a konservativismu slovenském podstatný důvod za svou teorii o zvláštní individualitě naší slovenské větve... Že povaha národa našeho ve své ryzosti, od níž se odmyslí vliv cizí, jest v podstatě tatáž, jako třeba v Uhrách, tomu nasvědčují mravní složky povahy našeho lidu pod Šumavou a pod Tatrami, identické do nejjemnějších podrobností. Teprv v souhrnu sa zachovalou naší větví na Slovensku jest národ československý skutečně plným kulturním celkem ... Ne pouze naše řeč a fraseologie hledá dychtivě ryzích pramenů svěží obnovy. Potřebuje ji ... také naše duševní kultura ... Nemít Slovenska dnes aneb pozitřku, bude nám tolik, jak petrifikovat Českou duchovní křisi ... Bez Slovenska uherského nebudeme národem, chťejícím a mohloucím vyplnit své kulturní úkoly.“*

Ďalej vysvetľuje význam Slovenska pre české hospodárstvo – perspektívu hľadá najmä vo využívaní Dunaja a iných slovenských riek pre rozvoj dopravy a medzinárodného obchodu. Realisticky hodnotil nálady obyvateľstva na Slovensku uvedomujúc si, že za vznik československého štátu sa zasadzuje len neveliká časť inteligencie.⁷

Vznik ČSR bol pre Kolíska veľkým zadosťučinením. Neskôr však prišlo rozčarovanie z nenaplnenia osobných ambícií – i keď sa po prevrate stal členom Slovenského klubu revolučného Národného zhromaždenia, nepodarilo sa mu neskôr ako členovi Šrámkovej Čs. lidovej strany získať kreslo senátora. Až do smrti pôsobil v Bratislave, pričom vykonával funkciu predsedu miestnej pobočky Československej lidovej strany, v roku 1919 bol prezidentským dekrétom menovaný za profesora národnej a slovenskej literatúry a estetiky bratislavskej Teologickej fakulty, ale keďže sa táto fakulta nestihla otvoriť, prednášal u fran-tiškánov v Bratislave a na Teologickom ústave v Trnave.⁸ M. Mičura ako minister s plnou mocou pre správu Slovenska spolu s rektorom Filozofickej fakulty UK JUDr. Ráthom sa snažili získať Kolíska pre bratislavskú filozofickú fakultu, kde mal ako profesor prednášať slovenskú ľudovedu a estetiku, ten však o to nemal záujem.⁹ (Bol známy ako znalec slovenskej ľudovej kultúry, s nadšením sa

venoval napríklad zberu slovenských ľudových piesní, mnohé notové zápisy sa zachovali v jeho pozostalosti.)

Záujem o umenie pretrvával u Kolíska aj v tomto období. Udržiaval kontakty s poprednými výtvarnými umelcami tej doby, akými boli A. Mucha, J. Alexy, P. J. Kern a mnohí iní. Počas pôsobenia v Bratislave rozvíjal obdivuhodnú náboženskú, kultúrnu a osvetovú aktivitu. Tunajšej Univerzitnej knižnici venoval roku 1923 22 výtlačkov z vlastného nakladateľstva. Bol vysokým funkcionárom alebo aspoň členom približne 25 národných a osvetových spolkov a inštitúcií (napr. Slovenská liga, Orol, Štátny ústav ľudovej piesne na Slovensku, Umelecký odbor Matice slovenskej, poradný zbor pre hospodárske otázky, umelecko-literárny odbor Osvetového zväzu pre Slovensko atď.¹⁰). Okrem toho sa snažil prednášať i v zahraničí – napríklad ešte roku 1930, čo bolo rok pred jeho smrťou, zorganizovala Slovanská beseda vo Viedni jeho prednášku na aktuálnu tému Menšinové školstvo na Slovensku.¹¹

Vzťah Aloisa Kolíska k Andrejovi Hlinkovi

Kolísek sa intenzívnejšie začína v prospech Slovenska angažovať najmä počas udalostí v Černoveji. Už v roku 1906 sa zoznámil s dr. F. Jehlicskom v Prostějove, ktorý sa tam uchýlil pred perzekúciami zo strany uhorských orgánov k farárovi a spisovateľovi Karlovi Dostálovi. S nimi sa Kolísek dohodol, že prednesie referát „O slovenských veciach“ na zjazde Katolíckej moderny v Prostějove. Tam Alois Kolísek predniesol i rezolúciu, v ktorej účastníci protestovali *„proti zneužívaniu moci zo strany niektorých maďarských biskupov, proti cirkevným a národným snahám slovenských kňazov a ľudu“*.¹² V tejto rezolúcii sa jej signatári obracali s prosbou o pomoc k olomouckému arcibiskupovi, brnenskému biskupovi a viedenskému nunciovi. Sami sa zaviazali podporovať slovenských kňazov, ktorí by sa dožadovali podpory u pápeža, čo sa v Hlinkovom prípade i naplnilo. Kolísek bol za túto akciu pokarhaný od nadriadených, ktorí ho podozrievali z šírenia nejakých „modernistických“ ideí. Neskôr sám píše, i keď *„som tam len, za tú našu slovenčinu“ hovoril a nie za modernizmus... To ma ešte viac sblížilo so Slovákmi a čítajúc napokon v jeseni 1906 zprávy o ich pravotách a pokutách – venoval som im úprimné city svojho srdca“*.¹³ Krátko nato prichádza do Hodonína Andrej Hlinka pri príležitosti výstavy moravských výtvarníkov, kde ho Kolísek uvítal ako jeden z usporiadateľov. Neskôr sa stretli na púti na Velehrade v roku 1907, v Luhačoviciach a na augustových slávnostiach v Turč. Sv. Martine – tu bol Kolísek očarený úspechom Hlinkovho vystúpenia: *„Azda nikdy v živote som nepočul takého applauzu, a to keď sa Hlinka len postavil ku prípitku, a čo pri reči samej!“*¹⁴ Spolu s Augustínom Ráthom navštívil Kolísek Hlinku aj na fare v Ružomberku, kde sa stal svedkom jeho konfliktov s tamojším farským administrátorom Fischerom.

Kolísek ako predseda Společnosti slovenského musea v Hodoníne vyhovel Hlinkovej žiadosti, ktorú mu predložil počas spomínaného stretnutia na Velehrade a pomáhal mu organizovať prednáškové turné v Čechách. Tieto prednášky

mali spoločný názov „Kultúrne pomery na Uhorskom Slovensku“ a podľa Kolíska mali veľký ohlas nielen pre sympatie poslucháčov voči Slovensku, ale aj pre osobnú charizmu, ktorá z Hlinku ako rečníka vyžarovala (o čom skutočne svedčia výpovede dodnes žijúcich účastníkov jeho verejných prejavov – Z. G.). Na dôkaz toho uvádza jeden z listov, ktoré po prednáške dostal, kde sa okrem iného píše: „*Z celé řeči a chování pana P. A. Hlinky vyznívala taková oddanost a důvěra v Boha, taková zbožnost a dobrota, jaká snad jen u světců by se mohla projevit.*“¹⁵ Okrem prednášky v Prahe 2. novembra malo najväčší úspech Hlinkovo vystúpenie v Národnom dome českom vo Viedni 12. novembra, kde pre veľký záujem musel rečniť aj Alois Kolísek – jeho prejav však prerušila polícia, lebo nebol vopred ohlásený.

Hlinkova i Kolískova aktivita bola náhle ovplyvnená udalosťami z 27. októbra 1907, keď obyvatelia Černovej na protest proti Hlinkovej suspenzii, resp. proti tomu, že mu nebolo umožnené vykonať vysvätenie tamjšieho novopostaveného kostola, bránili vlastnými telami príchodu ozbrojeného sprievodu duchovných a svetských predstaviteľov, ktorí mali túto vysviacku vykonať. Napätie vyústilo do surového zásahu prítomných žandárov, ktorí zastrelili 15 dedinčanov. Vlna solidarity so Slovenskom podnietila u Čechov konanie hromadných zbierok na podporu obetí černovskej tragédie, posielaných na adresu Československej jednoty a Aloisa Kolíska. Informáciu o príkaze, podľa ktorého mal Hlinka nastúpiť výkon trestu už 30. novembra 1907, zatelefonoval Kolískovi V. Šrobár, ale Hlinkovi sa ju podarilo odovzdať až 29. novembra, keď Hlinka za Kolískom prišiel do Hodonína. Spolu cestovali do Viedne a len čo sa rozlúčili, začal Alois Kolísek na základe Hlinkovho splnomocnenia pripravovať jeho obhajobu – odvolal sa totiž do Ríma proti suspendácii biskupom Párvym. Aj vďaka Kolískovej aktivite a priamemu pôsobeniu v Ríme (kam sa dostal pod zámienkou „literárnej práce“ a prostredníctvom organizovania moravskej púte do Ríma) sa spor skončil pre Hlinku víťazstvom a suspenzia bola v apríli 1909 zrušená. Podarilo sa mu nielen vyvrátiť niektoré Párvyho dôkazy, ale aj získať sympatie u jednotlivých kardinálov.¹⁶ Svedkom Hlinkovej vďaky je list, ktorý mu napísal: „*Nekonečně mnoho som Ti podlžen ... Dnes výlučně Tebe mám ďakovať, že nepadnul som za obeť hanebným lžiam a pomluvám neapoštolského biskupa ... Žiadaj a všetko Ti dám i národ můj, lebo Tvoje práce odvalily tie nesmierne kamene. Kde by Marini bol nasbíral tie dáta, dokumentá, které si Ty nakopil?*“¹⁷ Samozrejme, i Párvy si uvedomoval podiel Kolískovej zodpovednosti na výroku Ríma a sťažoval sa na neho brnenskému biskupovi grófovi Huynovi. Brnenské konzistórium sa však svojho kňaza zastalo a Alois Kolísek bol potrestaný len uhorskými úradmi, ktoré naňho vydali zatykač.¹⁸ Vďační Ružomberčania mu v júni 1909 priniesli striebornú plaketu, ktorou mu vzdávajú hold za pomoc svojmu kňazovi. Preto sa Kolíska veľmi dotklo, keď sa neskôr v roku 1924 dočítal v nejakom slovenskom časopise, že hlavnú zásluhu na tom, že bol Hlinka zbavený suspenzie, mali mať styky arcibiskupa Kordáča, a najmä poľskí vysokí hodnostári v Ríme. Bránil sa

tomu slovami: „Dnes vyhlasujem: Hlavnú zásluhu o oslobodenie Hlinkovo mali – dokumentá!“¹⁹

Kolísek sa však neobmedzil len na spomínanú obhajobu, snažil sa o procese informovať širokú verejnosť, a tak písal články, organizoval symbolické zbierky v Čechách na Hlinkovu podporu,²⁰ ba vlastným nákladom vydával brožúry na Hlinkovu obhajobu. Ide napríklad o spis napísaný Pr. Ot. Ivanovom (pseudonym Aloisa Kolíska – Z. G.): „K černo-vsko-ružomberskému processu Na obranu Andreje Hlinky a pravdy, kde úvodom vysvetľuje svoje pohľadky vedúce k jeho napísaniu: „*Andrej ubohý je v žalári – brániť sa nemôže. Nuže jednak z povinnosti, ktorou sám cítim hlboko v srdci, jednak jeho jménom, na jeho výzvu, ktorá došla z väzení segedínskeho, napsal a sestavil jsem následující články*“.²¹

Práve toto obdobie až do vzniku Československej republiky v roku 1918 možno charakterizovať ako obdobie najväčšieho priateľstva medzi týmito dvoma katolíckymi kňazmi, vtedy – ako Kolísek píše „*mi Hlinka bol, Andrejom, Ondřišom a ja jemu, Alojzom, Lojzkom*“.²² Vďaka Kolískovi sa Hlinka zoznámil so Scotom Viatorom pri príležitosti monitorovania skalických volieb do uhorského snemu v roku 1910. O Hlinkovej vďačnosti svedčia i tieto Kolískove spomienky: „*R. 1914 bol som písal Hlinkovi, či ho môžem na niekoľko dní navštíviť. Odpovedal: „Prid! Fara je Tvoja, veď Ty si ju vybojoval.“ Bol potom tiež u mňa. Nažívali sme v priateľstve a láske. Raz mi do pamätnice napísal: „Jak dobre s bratom bývat’ pod jednou strechou. 1911 8/10. Andrej Hlinka*“.²³ Aj vďaka tomuto ich vzťahu dostal Kolísek spolu s Rudolfom Pokorným za úlohu zmieriť „Ondřiška s Vavrom“ (t. j. s Vavrom Šrobárom, ktorému bol Hlinka mimochodom aj kmotrom), čo sa podarilo pri príležitosti Šrobárových menín a 50. narodenín, keď mu Hlinka prišiel blahoželať. Počas vojny predkladá Kolísek Československému komitétu súhrn žiadostí o podporu zo zbierok pre Slovákov a sám pripája svoje návrhy na pomoc pre niektoré slovenské osobnosti a ich rodiny – nájdeme tu mená ako F. Tománek (na súdne pokuty a cestovné útraty), maliarka M. Fialová, J. Janček ml. (na štúdium), B. Šrobárová s deťmi (ako podpora počas väznenia jej manžela).

Vznik Československej republiky sa teda javí ako rozhodujúci zlom vo vzťahu týchto dvoch osobností a dá sa povedať, že ich osud je typickým príkladom toho, ako politická ctižiadostivosť rozbila aj silné puto vytvorené rokmi spoločného utrpenia a vzájomnej podpory. Kolísek si to vysvetľoval ako dôsledok Hlinkovho pocitu krivdy z toho, že sa nestal slovenským biskupom. Preto zanevrel na československých čelných predstaviteľov a ich stúpencov, čo však nebolo podľa neho opodstatnené: „*Poslednú možnú besedu (pracovali sme zväčša v noci) pred mojim odchodom z Londýna venovali sme otázke – Hlinkovej. Watsonova mienka bola: „Zásadne nedá sa zatajiť, že zo všetkých slovenských kňazov Hlinka má najväčšie právo na biskupstvo a že by jeho vymenovanie mohlo sa právom označiť za víťazstvo národnej myšlienky slovenskej proti maďarstvu a v dôsledku toho ako zosilnenie myšlienky sjednocujúcej.“ O tejto mienke Watsonovej sa čs. vláda dozvedela, ale už bolo neskoro. Vtedy chcela už čs. vláda i Hlinku za bis-*

kupa, ale nechcel – Rim ... Prečo, mohli by sme tiež prezradiť, ale nie je vždy oportúnne povedať všetko, čo vieme.“²⁴ Navyše sa stretávame so silnou rivalitou pociťovanou najmä zo strany nacionalistického kléru voči kňazom z Čiech. Vnútropolitické spory zasiahli aj do okolností okolo Serafínskych pútí. Prostredníctvom Kolískových pútnických akcií, o ktorých sa zmienime neskôr, mohol vykonať svoje „výtvarnícke štúdiá“ napríklad aj Janko Alexy. Ten mu v liste z 10. 12. 1926 poďakoval aj za ostatných slovenských výtvarníkov, ktorí sa takto mohli ľahšie dostať do Talianska: „*Nemajúc žiadnych slovenských mecénov a osobností, majúcih zmysel pre umenie, jedine vo Vás máme podporovateľa*...“²⁵ Písal mu to už v čase, keď zo strany „ľudákov“ padali na Kolíska rôzne obvinenia plynúce z jeho protinacionalistického postoja. Alexy to komentuje: „*Veľmi zle nám padá vidieť neprajných okolností, vyvíjajúcich sa od prevratu a stavajúcich Vás do osvetlenia, akoby ste ráčili byť pre slovenskú vec, nebezpečným*“... Keď sa vraj Alexy snažil v Slovákovi (čo bol tlačový orgán slovenskej ľudovej strany) informovať o spomínanej púti, aby poukázal na Kolískove zásluhy, zistil, že Kolískovo meno v článku redakcia vôbec nespomína! Píše: „*Aké veľké bolo moje prekvapenie, keď som sa v redakcii dozvedel, že oni sami oceňujú sice Vašu činnosť, ale majú nariadenie z rozhodnutia ľudovej strany a želaním biskupského zboru, aby sa o Vás v katolíckych časopisoch nepísalo, lebo v tomto prípade by sa mohlo stať, že by ste sa ráčili dostať prípadne k vysokej cirkevnej hodnosti, čím by sa porušila zásada, dľa ktorej nesmie sa pripustiť, aby sa na Slovensku kňazmi stávali i Moravania i Česi. Veľmi nešťastným nápadom je považovať za Slováka len toho, kto sa v dnešnom politickom Slovensku narodil.*“

Mnohé z uvádzaných informácií čerpáme z Kolískovho článku „S Andrejom“ z roku 1924, ktorého ohlasy môžu tiež ilustrovať vzťah Hlinka – Kolísek: v liste manželky P. O. Hviezdoslava Kolískovi z 6. 2. 1925 sa píše: „*Váš spis ... som s veľkým záujmom čítala. a ťažko je uveriť, že pred a poprevratový Hlinka je jedna a tá istá osoba.*“²⁶ J. Čársky, v tom čase profesor teológie v Košiciach, vyslovil v liste z 1. októbra 1924 toto pranie: „*Dal by Boh, aby Vaša všade sympatická osoba našla most nad priepasť šíriacu sa medzi nedorozumenými bratmi skôr, než bude pozde*...“ Na druhej strane P. L. Mattoška, redaktor Serafínskeho sveta píše: „*Vzdor všetkej objektívnosti z článku vanie cit bólu nad nevďačnosťou, povedzme nad neuznaním. Kto vie, čo všetko ste podujali, obetovali a vykonali a videl nejôpne útoky i proti Vám, pochopí Vás. Z druhej strany uistiť Vás musím, že mnohí a zvlášť sám Ondrej i dnes vie a cení, čo ste za neho urobili a s pravou pietou o Vašej osobe hovorí, čomu som bol svedkom.*“²⁷

Vzťah Aloisa Kolíska a Setona Watsona (na základe Kolískovho článku „Scotus Viator“ uverejneného v Slovenských pohľadoch)²⁸

Tak ako takmer celá ich spolupráca, aj ich prvé stretnutie sa nieslo v znamení propagácie slovenského umenia. Udialo sa to zásluhou známeho slovenského politika Antona Štefánka, ktorý Kolíska upozornil počas jedného zo slovenských

večierkov v Hodoníne v decembri 1907, že Seton Watson pripravuje dielo o Slovákoch určené svetovej verejnosti. Keď sa Kolísek obával, aby sa pri tejto príležitosti nezabudlo na „umelecké veci“, Štefánek mu odporučil priamo sa so Škótom skontaktovať. Práve v tom čase sa totiž nachádzal vo Viedni. Kolísek to využil a hneď po jeho prvom liste sa Watson rozhodol nadviazať s ním spoluprácu. Už v januári 1908 ho dokonca osobne navštívil v Hodoníne a – ako píše Kolísek: „...od tých čias stojíme v spoločnom fronte.“²⁹ O svojom prvom dojme zo Scota Viatora Kolísek napísal: „*Bol som prekvapený jeho osobnosťou: predstavoval som si starého nervózneho učenca – zjavil sa mi mladý gentleman, tichučký, odmeraný, no veľmi príjemný. Keď mi sdelil, že sa narodil v Londýne, dodal hneď: Človek nie je preto koňom, že sa narodil v maštali ... Ja nie som Londýňan ale Škot ...*“³⁰

Spomínaným dielom bola kniha *Racial Problems in Hungary* (vyšla v roku 1908). Autor v nej okrem iného uviedol aj tri literárno-umelecké kapitoly, ktorých autormi boli Dušan Jurkovič (Slovenské umenie ľudové), Svetozár Hurban-Vajanský (Slovenské básnictvo ľudové) a Milan Lichard s Aloisom Kolískom (Slovenské spevy ľudové). Alois Kolísek sa tu zamerával na spracovanie slovenskej ľudovej piesne v umeleckej tvorbe a literatúre.

Aj v roku 1909 zavítal Watson ku Kolískovi do Hodonína na poľsko-moravskú umeleckú výstavu organizovanú Združením výtvarných umelcov moravských (predsedom bol Joža Úprka). Neprišiel však sám – spolu s ním výstavu navštívil korešpondent londýnskych Times Wickham Steed, korešpondentka Morning Postu Clemence Rose a britský vicekonzul vo Viedni a zároveň korešpondent Standartu O. S. Philpotts. Kolísek ich vďaka šikovnosti tamojšieho dekana dr. Okánika a P. Blahu napriek mnohým prekážkam, ktoré vtedy uhorské úrady kládli takýmto nevítaným hosťom, zaviedol aj do Skalice, kde Katolícky kruh organizoval predstavenie. Počas tejto návštevy dostal Kolísek od Watsona pozvanie k nemu do Škótska kvôli pomoci pri revidovaní prekladu uvedenej knihy *Racial Problems*, ktorého autorom bol Josef Úlehla, riaditeľ meštianskej školy v Strážnici. A tak sa Alois v sprievode brata Karola, vojenského kňaza, vydal 26. júla cez Prahu a Hamburg do Škótska. Na základe tohto pobytu vznikla prvá Kolískova biografia Setona Watsona, uverejnená v slovenskom kalendári Nová domová pokladnica v roku 1910.³¹

Už o rok neskôr mal Kolísek ďalšiu príležitosť pozvať Setona Watsona na Moravu a Slovensko – zúčastnili sa na hudobných slávnostiach v Brne, konaných 14. a 15. mája 1910, na schôdzke českých, poľských a juhoslovanských umelcov u Jožu Úprku v Hroznovej Lhote (28. – 29. júna 1910), ba dokonca ho „prepašoval“ do Skalice ako svedka volieb do uhorského snemu. Toto svedectvo Watson zverejnil v zborníku Uhorské voľby zostavenom Aloisom Kolískom v kapitole Voľba v Skalici.³²

V roku 1911 Watson opäť pozýva Kolíska do Británie na pracovnú návštevu kvôli príprave výstavy slovenského umenia v Doré Gallery v Londýne. Kolísek ju charakterizoval slovami: „*S mojej strany značilo to kus ťažkej práce a odvahu*

zodpovednosti, zo strany Watsonovej to isté a k tomu finančnú obeť. No podnik sa vydaril.“³³ Propagovať sa malo síce slovenské umenie, v skutočnosti však medzi vystavovanými umelcami boli len Moravia: bratia Úprkovci, Frolka, Koehler a i. Súviselo to s tým, že aj Seton Watson aj Kolísek boli síce fascinovaní slovenským ľudovým umením (Kolísek píše: „*Práve ľudové umenie slovenské bolo to, čím sa duša Watsonova poslovenčila.*“³⁴), ale uvedomovali si, že to nestačí. Svetu bolo potrebné ukázať, že Slováci sú na kultúrnej úrovni porovnateľnej s inými európskymi národmi, avšak – ako písal Watson v sprievodcovi tejto výstavy – slovenské umenie nadobudlo plného vývinu iba v tomto malom kútiku slovenskom (t. j. na Morave) a to vinou politických pomerov v Uhorsku. Vyplyvalo to z Kolískovho chápania príbuznosti Moravanov a Slovákov – v trochu inej súvislosti v roku 1914 v časopise Prúdy píše: „*Nemluvíme o poměru k Slovensku umělců, jako jsou Úprka, Frolka a mnozí jiní ze skupiny Úprkovi, ani o Janáčkově, o Křižkovském a j. – ty počítáme více k Slovákům, protože moravský charakter je slovenskému bližší a jihomoravský téměř stejný ... „Umění a Slovensko“ – tento motiv vždy blaží naši duši. Ale radost naše netrvala dlouho. Práce nám brzo zhořkla ... ze všech složek kulturního života uh. Slováků umění je nejslabší, jak co do tvorby, tak co do reprodukce a zájmu ... Jedinou slávou Slovenska ve velkém světě jest umění – lidové ...*“³⁵ Na Watsonovu žiadosť sa na uvedenej výstave propagovalo aj slovenské ľudové umenie, čo malo mať aj zahraničnopolitický význam: „*Pochopili tedy Evropa vrozenou genialnost slovenského lidu, jeho ojedinělý umělecký smysl, umělecký v nejširším slova smyslu. pak jsou marny všechny námahy maďarského potlačení Slováků.*“³⁶

Kolísek s Watsonom pokračovali v umelecko-propagačnej spolupráci aj po skončení vojny. V roku 1921 je Kolísek opäť pozvaný do Londýna, kde sa zúčastnil večierku slovenskej piesne na československom veľvyslanectve, usporiadanom londýnskou Czech-Britain society a osobne tam predniesol ukážky slovenských piesní. (Pre zaujímavosť uvediem, že podľa Kolískovho vyjadrenia zožal u prítomných Angličanov najväčší úspech s piesňou „Po nábreží koník beží“.) Ešte aj na tejto slávnosti vystupoval Kolísek ako predstaviteľ Slovákov, o čom svedčí článok v Národných listoch: „*Bylo to poprvé, co četná interesovaná anglická společnost slyšela ukázky z této bohaté studnice slovenské, přednesené v originále Slovákem a musíme mít radost, že je přijala s pochopením.*“³⁷ Na „slavianskom hudobnom večere“ usporiadanom pani Watsonovou na druhý deň sa zúčastnil okrem iných aj Edvard Beneš. Kolísek svojím spevom podnietil záujem hudobnej vedkyne Rose Newmarchovej natoľko, že ho pozvala do Cambridge na konferenciu o slovenskej piesni, ba aj osobne prišla na Slovensko do Bratislavy v snahe získať pre hudobný slovník údaje o tunajších skladateľoch a umelcoch. Pri tej príležitosti ju Mičura pozval do Reduty na „umelecký čaj“. V konečnom dôsledku sa však Slováci podľa Kolíska veľmi nevyznamenalí: „*Po jej odchode som listovne i ústne vyzval slovenských skladateľov, aby pre R. Newmarchovú odovzdali mi materiál, podľa ktorého by spracovala články do*

*Hudobného Slovníka anglického, chystaného práve pod tlač. Neurobil toho ani jediný, a tak sa do slovníka dostali dáta neúplné ...*³⁸

Po vzniku 1. ČSR sa zhoršili vzťahy aj medzi Hlinkom a Setonom Watsonom. Príčinou boli Hlinkove autonomistické snahy spojené s protičeskou propagandou. Spolu s Kolískom sa dostali všetci traja do verejnej polemiky počas sporu okolo tzv. žilinského memoranda. Išlo o zaslanie anglickej verzie ľudáckeho dokumentu Hlas na zahynutie odsúdeného slovenského národa k civilizovanému svetu, v ktorej oproti originálu bolo urobených niekoľko úprav nielen v názve, ale i v obsahu. Navyše boli do anglických časopisov Manchester Guardian, Nation a News Age zaslané články o pomeroch na Slovensku podpísané V. Tukom. „Memorandum“ sa tam objavilo v decembri 1922 a vyvolal rozhorčenú reakciu aj u Setona Watsona – ten bol v ňom totiž obvinený, že neslúži Slovensku ako kedysi. V. Tuka autorstvo článkov i zaslanie anglickej verzie „memoranda“ spomínaným novinám poprel. Watson však poslal A. Hlinkovi dva listy – jeden verejný, kde naznačil, že dúfa, že sa Hlinka a jeho strana bude od týchto dokumentov, slúžiacich maďarským záujmom, dištancovať.³⁹ Druhý list (podľa Kolíska súkromný, ale napokon bol uverejnený 18. 3. 1923 v Slovenskom denníku) obsahoval aj oznámenie, že anglické dokumenty posielajú „na spoločného priateľa dra Kolíska“, ⁴⁰ a keď sa dostanú do rúk Hlinkovi, ten má osobne posúdiť ich autorstvo a správnosť znenia. Hlinka odpovedal, že Tukovmu vyhláseniu dôveruje, s obsahom memoranda aj článkov súhlasí (išlo napríklad o vyhlásenie, že Švehlov kabinet je podporovaný len českými stranami, keďže Hodžu, Markoviča a Kállayho viac nemožno považovať za Slovákov) a pozval Watsona, aby – podobne ako v časoch maďarského útlaku – i teraz prišiel osobne zistiť skutočnú situáciu. Preto Kolíska oslovila redakcia Slovenského denníka, aby posúdil zmeny v anglickej verzii memoranda a aby boli tieto zmeny aj uverejnené.⁴¹ Ľudová strana však vyhlásila, že autor článkov sa im prihlásil a Tukovi sa ospravedlnil, čím sa pre ňu záležitosť skončila.

Aj táto epizóda vypovedá o zložitých česko-slovenských vzťahoch, kde sa Kolísek ocitá akoby medzi dvoma mlynskými kameňmi, akoby sa mu všetko, o čo sa dovtedy zo všetkých síl snažil, borilo pred očami. Zdá sa, že spolupráca s ľuďmi, ako bol Seton Watson (ale napríklad aj Pavol Blaho a i.), v oblasti kultúrnej a cez ňu i národnoemancipačnej bola jeho povahe bližšia ako politické spory.

Kolísek ako propagátor a organizátor pútnych akcií v zahraničí

Zaujímavú kapitolu v živote Aloisa Kolíska i jeho rodiny vytvorilo ich nadšenie pre pútnické akcie. Ako ďalej uvidíme, ich význam spočíval nielen v rovine duchovnej, ale i národnej a kultúrnej. Pod záštitou pútnych akcií sa mohli do Ríma dostať chudobní študenti výtvarného umenia, sám Kolísek využil jednu z pútí počas získavania kontaktov a prípravy na obhajobu v Hlinkovom procese, púte boli zároveň manifestáciou národnej myšlienky (prítomné bolo napríklad súperenie medzi rakúskou a českou sekciou pútnikov lurského svetového zjazdu). Púte boli pozoruhodnými príležitosťami na stretanie sa ľudí z rôznych

spoločenských vrstiev. Navyše neraz po prvýkrát v živote bolo jednoduchým ľuďom, ktorí dovtedy neprekročili hranice chotára svojej dediny, umožnené zažiť exotiku cudziny, v prípade púti do Ríma opojenie z pohľadu na more, ba dokonca precítiť bázeň pri stretnutí sa s pápežom a atmosférou Vatikánu.

Podľa vyjadrenia Leopolda Kolíska sa začal on i jeho bratia vážnejšie zaoberať organizovaním púti do Lúrd v roku 1896. Vtedy sa totiž vo Francúzsku oslavovalo 1400 výročie Chlodovikovho krstu v Remeši a na púti konanej pri tejto príležitosti sa zúčastnil budúci redaktor Ruže lurskej spolu s najstarším bratom Františkom. A práve vtedy sa v nich zrodila myšlienka vytvorenia samostatnej českej sekcie pútnikov.⁴² Podarilo sa im to roku 1903 a jej duchovným vodcom sa stal Leopold. Ten sa o význame tohto počinu neskôr vyjadril: „... *byl to první krok k odrakouštění Čechů ovšem na poli náboženském ... A již tato první samostatná česká pouť do Lurd byla pěkným projevem spolupříslušnosti Čechů se Slováky uherskými, neboť celou skupinu oné poutní výpravy tvořili uherští Slováci, které vedl šaštinský probošt Josef Škarda, spoluprotektor pouti. A byla to slovenština, která se nejprve ozvala při první pobožnosti ... na půdě francouzské.*“⁴³ Karel Kolísek dokonca (isto značne nadnesene) vyhlasuje, že týmito púťami sa podarilo nadviazať a utužiť česko-francúzske priateľské styky.

V podstate „na vlastnú päsť“ zorganizovali Kolískovci aj púte v roku 1907 a 1911. Od roku 1913 však tieto akcie patrili pod Spolok pútnikov československých. Stali sa akousi konkurenciou nemeckej Rakúskej sekcie svetového zjazdu lurského, v rámci ktorej chodievali na púte aj Česi. Na adresu prípadnej spolupráce medzi týmito spolkami Kolísek uviedol: „... *uznávám také oprávněnost sociálních (t. j. nemeckých) výprav a svobodu českých lidí zúčastnit se jich, ale agitovati pro ně na úkor katolického podniku čistě českého a sice reprezentativně českého. jak má v programu 'Spolek' ... – zdali je správně?*“⁴⁴ Ich aktivita vyvrcholila počas prípravy svetového eucharistického zjazdu roku 1914, ktorého sa Kolísek zúčastnil ako sekretár českej akcie spolu s bratmi Leopoldom, Ignátom (farár v Milovniciach), Karolom (profesor v Štajerskom Hradci) a Janom (farár v Dukovanoch)⁴⁵.

Avšak nie u každého sa stretla táto aktivita Kolískovcov s porozumením - sám Alois sa sťažuje na článok nemenovaného moravského denníka, v ktorom Leopolda obviňujú z podvodu a zneužívania dôvery veriacich. Denník písal: „*Pověstný farář Kolísek v Blansku je už znám svými výpravami do Lurd. Letos podniká pouťovou akci však zvlášť intensivně, ježto v Lurdech konati se bude světový kongres eucharistický. V klerikálních listech otiskovati dává provolání, že je nezbytno, aby český lid letos zvlášť na Kongresu dokumentoval, že věří v zázrak, a hojnou účastí dokázal, že kult Lurdů hluboko zapustil kořeny v národě – Hušově. Ale farář Kolísek mimo to i zvláštními letáky volá nemocné, umírající a ochromené k pouti této a slibuje všem - uzdravení. Bylo by věru na čase, aby šarlatánské akce této všimli si pronikavěji kruhy lékařské, a s povolaných míst učiněn byl konec tomuto švindlu, který je prostě vydíráním peněz z kapes chudého lidu*“

českého. je dryádnickým šířením pověry, a je stejně nedovoleným, i když je provozován osobou v rouše duchovním: ba tím spíše. „⁴⁶

O ohlasoch na púte poriadané bratmi Kolískovcami sa dozvedáme aj prostredníctvom Aloisovej výzvy, aby účastníci zhodnotili organizáciu a priebeh každej akcie a podali svoje návrhy na ich zlepšenie pre ich budúce usporiadanie. Organizátori totiž brali svoje povinnosti veľmi zodpovedne. Pútnici dostávali pútne knižky vydávané „Spolkem poutníků českoslovanských do Lurd a jiných posvátných míst“, ktorý bol už za Rakúska-Uhorska pod „protektorátom“ najvyšších cirkevných predstaviteľov. Odozvy na púte boli z už vyššie spomínaných dôvodov poväčšine kladné, ba až nadšené. Môžeme však nájsť aj zopár niekedy zdanlivo kuriózných výhrad, ktoré môžu priblížiť atmosféru púte z inej strany:

„Jsem národností polské a vychován na vesnici. Neuměl jsem hantírovati vidličkou a nožem a jedl pouze rukou pravou. Tím vydán jsem byl posměchu ct. p. p., ačkoliv to nebylo slušné od velebných pánů. Nic si však z toho nedělám. Snad do příští pouti se naučím jísti jako velební páni. Z důvodů těch bych navrhoval, by byli seřaděni poutníci do kategorií a to – dělnická třída zvlášť a páni profesori také zvlášť, jak na dráze, tak i při jídle.“ (Ondřej Lučák, samostatný malíř, 19. 9. 1924)

„Mnozí nebyli spokojeni s tím rozdělením ve vlaku. Takže několik alkoholiků a silných kuřáků měli mezi sebou úředníčka, neb studenia, který byl nucen trávit v jiném oddělení bez přidělu. Jelikož v kouři a otravných plynech nebyl sto vydržeti a ty samé přiděly byli i pro odpočinek. A tak bych prosil pro budoucně mladý mezi mládí a staré mezi staré.“ (Fr. V. Vojanovský, Ve Sloupě dne 27. 11. 1925)

„Jedinou radu bych však měl by podruhé ve vagonech bylo mužské pohlaví úplně odděleno od pohl. ženského, neb při ranni toaletě na mně působí velice nepříjemně jejich pudrování a se kolínskou vodou stříkání a různé ještě jiné věci.“ (František Malata z Velkej Bystřice, 25. 10. 1925)

Kolísek sa zapájal aj do kresťansko-sociálneho prúdu. Jeho celoživotné politické a mravné ideály akoby sám zhrnul do tohto vyjadrenia: *„Nejsem ani tak zpátečnickým. ani tak neopatrným, abych zavrhoval organizace sociální. ale sděluji jen, co hluboko v srdci cítím a o čem moje vzpomínky z mládí mne utvrzují s přesvědčivostí naprostou: marná každá organizace, marný každý politický pokrok lidu, nezůstane-li práce a víra, to lahodné prohrátí života teplem nábožensví...“* ⁴⁷

Jeho posledná púť sa konala v máji 1931 pri príležitosti osláv 40. výročia vydania encykliky Rerum novarum. Bola to tzv. Medzinárodná púť práce, pričom sa pri nej počítalo s Kolískovým duchovným vedením. Veď ako mu písal pápežský komorník Jan Jiří Rückl: *„pouť bez Kolíska – není žádnou poutí.“* Bohužiaľ, tá sa mu stala osudnou a krátko po návrate z nej umiera.

Záver

Osobnosti Aloisa Kolíska sa v slovenskej historiografii venovalo veľmi málo pozornosti. Je to možno i preto, že Kolísek bol vždy akoby v úzadí pri významných politických udalostiach, o to zásluhnejšiu prácu však vykonával na poli

kultúrnem, náboženskom, ale aj politickom vďaka svojim schopnostiam a stykom s významnými domácimi aj zahraničnými činiteľmi (P. Blaho, A. Hlinka, Seton Watson, vysokopostavené osoby z Vatikánu atď.). Ako jeden z mála osobností spoza Moravy sa v tom čase pokúšal zžiť so Slovenskom, čo sa mu darilo o to skôr, že ako umelecky nadaný človek a kňaz dokázal citlivo vnímať jeho špecifiká konfesijné i etnické. A tak možno súhlasiť s článkom, ktorý vyšiel v septembri 1931 po Kolískovej smrti: „*Slovensko má predovšetkým v katolíckom kňazovi – abbéovi Kolískovi najväčšieho propagátora doma i za hranicami ... Bol vzorom čsl. vzájomnosti, aká by táto mala byť, a pre ktorú prakticky pracoval a žil viac, ako o nej premýšľal, teoretizoval alebo rečoval.*“⁴⁸

Štúdia bola vypracovaná v rámci grantovej úlohy VEGA „Pramene a dejiny vývinu ústnej slovesnosti na Slovensku“ č. 2/7187/22.

SKRATKY

AMB - Archív mesta Bratislava
SNA - Slovenský národný archív

PRAMENE

Archív mesta Bratislava, fond Alois Kolísek (pozostalost'), kart. 1, 2, 3, 4, 5.
Slovenský národný archív, fond Alois Kolísek, kart. 1, 2.

POZNÁMKY

- ¹ KOLÍSEK A. (1914). Československá vzájemnost a umění. In: Průdy, V, č.9-10, júl-august, s. 455.
- ² Príspevok je upravenou verziou seminárnej práce, ktorá sa pripravuje do tlače v časopise študentov histórie Nová doba.
- ³ KOLÍSEK, A.: Za tatínkem (rukopis). In: AMB, fond Alois Kolísek, kart. 3, i. č. 2.
- ⁴ KOLÍSEK, A.: Za maminkou (rukopis). In: AMB, kart. č. 3, i. č. 2.
- ⁵ AMB, fond Alois Kolísek, Se Slovenska. Divadlo u františkánů (strojopis), kart. č. 3, i. č. 2.
- ⁶ KOLÍSEK, A. (1918): Slováci do státu československého. Hodonín, vlastným nákladom.
- ⁷ Delí slovenskú verejnosť do 4 skupín: najväčšiu časť tvoria neuvedomelí Slováci – nepodporujú myšlienku vzniku čs. Štátu a sú pasívni, druhou skupinou sú ľudia uvedomelí spolu s národnou inteligenciou, ktorí sa za túto myšlienku aktívne zasadzujú, tretiu skupinu označuje ako „tajných“ Slovákov - tí sú síce národne uvedomelí, ale sú zastrašení a pasívni, a napokon jestvuje skupina Slovákov - maďarónov, aktívnych bojovníkov proti politickému spojeniu Čechov a Slovákov. Tamže, s. 21.
- ⁸ SNA, fond Alois Kolísek, kart. č. 1, i. č. 10.
- ⁹ Aspoň tak to stroho popisuje list ministra školstva a národnej osvety Bechyňu ministrovi Dolanskému z 13. 2. 1923: „Není osobní tužbou dra Kolíska dostati se na filosofickou fakultu, nevidí v tom žádného povýšení, protože fak. theologická, na kterou jmenován, jest ministerstvem organizována jako vysoká škola se všemi právy.“ Tamže, kart. č. 2, i. č. 164.

- ¹⁰ KOLÍSEK, A. In: Slovenský biografický slovník III. zväzok. (1989). Martin: Matica slovenská, s. 142-143.
- ¹¹ AMB, fond Alois Kolísek, kart. č. 5, i. č. 3.
- ¹² KOLÍSEK, A. (1924): Andrej Hlinka. Odtlačok článku „S Andrejom“ z časopisu Rozvoj, č. 1-2. Bratislava, (vlastným nákladom).
- ¹³ Tamže, s. 4.
- ¹⁴ Tamže.
- ¹⁵ Tamže, s. 7.
- ¹⁶ Tamže, 20-21 a HOLEC, R. (1997): Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť. Martin: Matica slovenská, s. 188.
- ¹⁷ HOLEC, R. c. d., s. 23. Carlo Marini bol Hlinkovým advokátom u rímskej kúrie. Získal ho Augustín Ráth počas svojho pobytu v Ríme, lebo len advokát akreditovaný vo Vatikáne mohol podpísať pripravovanú žalobu na Párvyho. Tamže, s. 20.
- ¹⁸ Ľudové noviny 26. 3. 1909. Podľa KOLÍSEK, A. (1924), s. 23.
- ¹⁹ Tamže, s. 25.
- ²⁰ V Kolískovej pozostalosti môžeme nájsť ústrižky poštových poukázok na Hlinkovu podporu spojené s krátkymi odkazmi – napríklad „Sv. Josefska jednota v Roudnici pro hrdinského kněze Ondř. Hlinku, jeho kostel a siroty dle Vaší dispozice.“ (12. 12. 1907) – 22 korún; „Fr. Siedler, úředník Ústí n. Orlicí“ (2. 12. 1907) – 16 korún; „Jakeš Bohumil bohoslovec IV. roč. Praha“ (18. 11. 1907) – 90 korún 50 halierov; „Úřednice pošty Přestické zasílají sbírku učiněnou v úřadě mezi obecnstvem do úřadu docházejícím“ (20. 11. 1907) – 22 korún. „Račte přijati tímto důkaz naší veliké úcty k Vám. Vzpomínáme stále na Vás velebný Pane, kež Vám Bůh zdraví dá a posílí Vás až „za tu našu slovenčinu“ ve vězení dlíti budete...“ (SNA, fond Alois Kolísek, krab. č. 2, i. č. 163.)
- ²¹ Ivanov, Pr. Ot. (1908): K černovsko-ružomerskému procesu. Na obranu Andreje Hlinky a pravdy. V Brne (vlastným nákladom), s. 1.
- ²² KOLÍSEK, A. (1924), s. 29.
- ²³ Tamže.
- ²⁴ SNA, fond Alois Kolísek, kart. č. 2, i. č. 157.
- ²⁵ SNA, fond Alois Kolísek, kart. č. 2, i. č. 15.
- ²⁶ SNA, fond Alois Kolísek, kart. č. 1, i. č. 39.
- ²⁷ AMB, fond Alois Kolísek, kart. č. 2, i. č. 2.
- ²⁸ KOLÍSEK, A. (1928): Scotus Viator. Odtlačok zo „Slovenských pohľadov“ 6-8. Martin.
- ²⁹ KOLÍSEK, A. (1928), s. 3.
- ³⁰ SNA, fond Alois Kolísek, kart. č. 2, i. č. 157. – výstrižok z novinového článku.
- ³¹ Tamže.
- ³² Uhorské voľby. Zostavil Alois Kolísek. S. 53-86.
- ³³ KOLÍSEK, A. (1928), s. 5.
- ³⁴ Tamže.
- ³⁵ Šlo o anketu V. Šrobára o československej vzájomnosti, v rámci ktorej mal Kolísek písať práve o spolupráci v oblasti umenia – KOLÍSEK, A. (1914): Československá vzájemnost a umění. Průdy. Revue mladého Slovenska. V, č. 9-10, júl-august, s. 446.
- ³⁶ WATSON, S.: Evropa a slovenská otázka (Český překlad v Slovenskej čítanke) – podľa: KOLÍSEK, A. (1928), s. 8.
- ³⁷ KOLÍSEK, A. (1928), s. 11.
- ³⁸ Tamže.
- ³⁹ Písal v ňom: „Drahý priateľu! Keď pred 14 rokmi stali ste sa obeťou maďarského násilného, s veľkou radosťou som obhajoval Vašu vec a vec slovenského národa; a nikdy som neľutoval, že som vedome Vašu fotografiu položil na titulný list svojej knihy ako symbol udatného borcu za

slobodu. ... Dnes je nie menej vážna povinnosť protestovať proti nesprávnemu vysvetľovaniu pravej situácie na Slovensku, ktorá je zahrnutá v žilinskom memorande z 3. augusta a v písmach nedávno poslaných Vaším šéfredaktorom dr. Tukom na anglickú tlač v mene Vašej strany ... obsah memoranda má jasne za cieľ maďarský záujem ... dosiaľ dúfam dozvedieť sa od Vás, že ako Vy, tak i Vaša strana rozhodne ho odvrhujete a že nemáte žiadnej účasti na jeho napísaní."

- Listy Scota Viatora Andrejovi Hlinkovi (1923). Prúdy, VII, č. 2, apríl, s. 107-108.

⁴⁰ SNA, fond Alois Kolísek, kart. č. 2, i. č. 157 – výstrižok z novinového článku.

⁴¹ Listy Scota Viatora Andrejovi Hlinkovi (1923), c. d., s. 109-111.

⁴² KOLÍSEK, L. (1913): Rok 1896. Růže lurská, V, duben, č. 4, s. 49. (AMB, fond Alois Kolísek, kart. č. 5, i. č. 2.)

⁴³ Pri audiencii u lursko-tarbského biskupa pútnici hrali a spievali hymnu Kde domov můj a českú uspávanku. (Článok v Růži lurskej z roku 1920 – AMB, fond Alois Kolísek, kart. č. 5, i. č. 2.)

⁴⁴ Správa z eucharistického kongresu v Lurdoch – vlastným nákladom vydal Alois Kolísek, s. 44. AMB, fond Alois Kolísek, krab. č. 2, i. č. 2.

⁴⁵ Tamže.

⁴⁶ Vzhůru do Lurd (1914). Lidové noviny (Brno), roč. 22, 9. júna, č. 157, s. 2.

⁴⁷ KOLÍSEK, A. (1922): Za tatínkem. Růže lurská, XIV, listopad-prosinec, č. 11 a 12, s. 164. AMB, fond Alois Kolísek, kart. č. 5, i. č. 3.

⁴⁸ Prof. Dr. Alois Kolísek zomrel... (1931). Prúdy, XV, č. 7., september, s. 437-438.

LITERATÚRA

HOLEC, R.: Tragédia v Černoveji a slovenská spoločnosť. Martin: Matica slovenská, 1997.

IVANOV, PR. OT.: K černovsko-ružomberskému procesu. Na obranu Andreje Hlinky a pravdy. Nákladem vlastním, 1908.

KOLÍSEK, ALOIS: In: Slovenský biografický slovník III. zväzok. Martin, Matica slovenská, s. 142-143.

KOLÍSEK, A.: Andrej Hlinka. Odtlačok článku „S Andrejom“ z časopisu Rozvoj 1924, č. 1-2. Bratislava (vlastným nákladom), 1924.

KOLÍSEK, A.: Československá vzájemnost a umění. Prúdy. Revue mladého Slovenska. V, júl - august, č. 9-10, s. 446.

KOLÍSEK, A. (1918): Slováci do státu československého. Hodonín (vlastným nákladom).

KOLÍSEK, A.: Scotus Viator. Odtlačok zo „Slovenských pohľadov“ č. 6-8, 1928. Martin.

Listy Scota Viatora Andrejovi Hlinkovi Prúdy, VII, 1923, apríl, č. 2, s. 106-111.

Prof. Dr. Alois Kolísek zomrel.... Prúdy, XV, 1931, september, č. 7, s. 437-438.

Uhorské voľby. Zostavil Alois Kolísek (nedatované).

ALOIS KOLÍSEK – A PRIEST, POLITICIAN AND PROPAGATOR OF THE SLOVAK FOLKLORE

R e s u m é

Alois Kolísek (1868 – 1931), a priest and one of the Czech Slovakophiles of the end of the 19th and the beginning of the 20th century, a native of Morava, ranks among the less known figures of the Czech and Slovak history. He was born on the 1st April 1868 in Protivanove at Morava. He completed a grammar school with honours in Brno and under the influence of his brother František he started studying to become a priest. In Rome he studied philosophy and higher theology and, in 1893, he received the degree of Doctor of Philosophy. He was active as a pedagogue in Miroslav,

Ivančice and became a professor at Higher Realschool in Hodonín. He was concerned with the problem of national oppression of the Hungarian Slovaks as early as 1906, when he read a paper on misuse of power by some Hungarian bishops against the Slovak priests at a session of Catholic Modernismus in Prostějov. The reprimand on the part of his superiors encouraged him still more in his sympathies towards the Slovaks. He got acquainted with the priest and, later on, outstanding personality Andrej Hlinka in 1907 during his lecture tour across the Czech Lands which earned a great approval among the Czech public. He had, so to say, charism of a victim of prosecution of the Hungarian bishop Párvy who strove for Hlinka's suspension. After the Černová events, near Ružomberok, where on 27th October 1907 an uprising of believers – Hlinka's adherents and 15 persons were shot dead, took place, Hlinka was imprisoned. It was thanks to Alois Kolísek that he won in the church trial with his bishop Párvy. He tried to gain sympathies for Hlinka and the Slovaks with the Czech public through distribution of various propagation materials. This period, up to the establishment of the Czechoslovak Republic in 1918, may be characterized as a period of the greatest friendship between the two Catholic priests. (It was also thanks to their relationship that Kolísek was required to reconcile Ondříšek with Vavro, i. e., the outstanding Slovak politician of the period – Vavro Šrobár who was, by the way, Hlinka's godfather. He succeeded in it on the occasion of Šrobár's namesday and 50th birthday when Hlinka came to congratulate to him.)

Andrej Hlinka got acquainted with the well-known English champion of rights of the oppressed nations, Scotus Viator (Seton Watson), particularly through Alois Kolísek. Their first meeting, just like almost the entire co-operation of theirs, was marked by propagation of the Slovak art. It occurred thanks to politician and newspaperman Anton Štefánik who informed Kolísek in December 1907 that Seton Watson was preparing the work on the Slovaks designed to the world public. As early as in January 1908 Watson personally visited Kolísek in Hodonín. Thus the co-operation of Alois Kolísek started over the well-known Watson's book „Racial Problems in Hungary“ that appeared in 1908. It also contained three literary-artistic chapters that were written by Dušan Jurkovič (Slovak folk art), Svetozár Hurban-Vajanský (Slovak folk poems), and Milan Lichard and Alois Kolísek (Slovak folk songs). Alois Kolísek focused his attention on processing Slovak folk song in artistic creation and literature. Kolísek received invitation from Watson to Scotland in order to help him revise the translation of the above book. Thus Alois, accompanied by his brother Karol, a military priest, embarked on journey on 26th July through Prague and Hamburg to Scotland. Based on his stay in Scotland, the first Kolísek's biography of Seton Watson appeared, published in the Slovak calendar Nová domová pokladnica (New Home Treasury) in 1910.

In the next year, Kolísek invited Seton Watson to Morava and Slovakia – on the occasion of music celebrations held in Brno, to a meeting of the Czech, Polish and Yougoslav artists with Joža Úprka in Hroznová Lhota (June 28th-29th June 1910) and he even „passed him through“ to Skalica as a witness of elections to the Hungarian Council. This testimony was then published by Watson in the collection Hungarian Elections compiled by Alois Kolísek, in his chapter Elections in Skalica. In 1911, Watson again invited Kolísek to Britain for a business trip with the purpose to prepare an exhibition of the Slovak art in Dore Gallery in London. Kolísek continued his artistic-promotional cooperation with Watson after the war as well. In 1921, Kolísek was again invited to London where he participated in an evening of Slovak song at the Czechoslovak Embassy organised by the London Czech-Britain Society where he personally presented samples of the Slovak songs. At the „Slav music evening“ organised by Mrs Watson next day Edvard Beneš took part, as well.

Being one of the outstanding supporters of the Czechoslovak statehood he became a member of the Slovak club in the Revolutionary National Assembly. He became a member of Šrámek's People's Party even though he failed to get a senator's chair. He was working in Bratislava until his death, functioning as a priest, a university teacher and a chairman of the local branch of the Czechoslovak People's Party. As early as 1919, he was appointed by President's Decree for a professor of the National and Slovak Literature and Aesthetics at the Bratislava Faculty of Theology but since the latter was not open yet he lectured at the Franciscans in Bratislava and at the Theological Institute in Trnava. As a priest and a man from conservative Catholic Morava environment he saw

a great chance in unification with highly religious Slovakia aimed at spiritual revival of secularising Czech nation. He perceived the significance of Slovakia for the Czech Lands from economic perspective even though he realistically considered, just like in the political area, the problem of pro-Hungarianisation trends with a great part of the Slovak population during the period of the upheaval.

He admired the Slovak folk art (especially folk songs) that he grasped as the most valuable cultural phenomenon, being very suitable for promotion abroad, as well. He deepened his interest by collecting of songs and their music records.

As a priest he was characterized by a high degree of activity among the „common“ flock. He promoted the ideas of Christian socialism, and gained a reputation by the pilgrims that achieved a great response. These tour actions abroad (especially in Lourdes and Rome too) were organised along with the brethren before the World War I. Besides the spiritual growth they increasingly set as their aim the enhancing of national consciousness of the participants and the strengthening of coexistence between the Czechs and Slovaks. He was a type of educator and artist rather than a politician, nevertheless, he still takes an honorary place in the Slovak historiography.